

نام و نام خانوادگی:

زمان برگزاری: ۹۰ دقیقه

نام آزمون: فنون دهم تشریحی سری دوم

تاریخ آزمون:

۱ در تقطیع هجایی، هریک از ابیات زیر چند هجای کوتاه دارد؟

الف) تا چند غم زمانه خوردن

تازیدن و تازیانه خوردن

ب) دلبر برفت و دلشدگان را خبر نکرد

یاد حریف شهر و رفیق سفر نکرد

۲ با توجه به بیت «زبانش توان ستایش نداشت / روانش گمان نیایش نداشت» کدام گزینه نادرست است؟

الف) در این بیت سه سجع متوازن وجود دارد.

ب) در این بیت سجع متوازن وجود ندارد.

۳ کدام یک از بیت‌های زیر نمونه مناسبی برای آرایه تکرار است؟

الف. ای زبان هم گنج بی پایان تویی

ای زبان هم رنج بی درمان تویی

ب. نالم ز دل چو نای من اندر حصار نای

پستی گرفت همّت من زین بلند جای

۴ از جمله مضامین جدید شعر در سده‌های پنجم و ششم دو مورد را نام ببرید.

۵ رایج‌ترین انواع شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم چه بود؟

۶ رابطه‌ی «وزن» و «محتوا» را در شعر شرح دهید.

۷ قرن چهارم با کدام دانشمند بزرگ آغاز شد و با کدام شاعر ادامه یافت و پایه حماسه ملی ایران به زبان فارسی در کدام قرن گذاشته شد؟

۸ زبان پارسی چه ویژگی‌هایی داشته است؟

۹ حروف (ا، و، ی) در کدام یک از کلمات زیر صامت و در کدام یک مصوّت هستند؟ مشخص کنید.

الف) بازو: (ب) شیر: (پ) روان:

ت) یک‌رنگ: (ث) خون:

۱۰ هجاهای زبان فارسی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید و چگونگی قرار گرفتن صامت‌ها و مصوّت‌ها را در هر کدام از آنها مشخص کنید.

۱۱ در عبارت‌های زیر سجع را بیابید و نوع آن را مشخص کنید.

الف) محبّت را غایت نیست. از بهر آنکه محبوب را نهایت نیست.

ب) نه هر نظمی روایت را شاید و نه هر رازی حکایت را.

۱۲ آرایه ادبی «واج‌آرایی» را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

الف) «خواب‌نوشین بامداد رحیل

باز دارد پیاده را ز سبیل»

ب) «شعر و عرش و شرع از هم خاستند

تا که عالم زین سه حرف آراستند»

۱۳ جاهای خالی را با واژه مناسب پر کنید.

الف) در مصراع «آیین ماست سینه چو آینه داشتن» میان کلمات مشخص شده جناس وجود دارد.

ب) واژه‌های «مهر و مَهر» را می‌توان مثالی برای جناس ذکر کرد.

ج) میان دو کلمه «یار، یاد» که در یک واج ناهمسانی دارند جناس وجود دارد.

د) دو واژه «نعیم، نعمت» در هم‌ریشه هستند و به آن‌ها می‌گویند.

ه) دو واژه «سور، مور» نمونه‌ای برای جناس و واژه «زهره، زهره» نمونه‌ای برای جناس هستند.

۱۴ در عبارت زیر، چه نوع سجعی دیده می‌شود؟

«درویش بی‌معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد.»

۱۵ آرایه ادبی (تکرار) «واژه آرایه» را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

الف) ز دست رفته نه تنها منم در این سودا	چه دست‌ها که ز دست تو بر خداوند است	«سعدی»
ب) هم نظری، هم خبری، هم قمران را قمری	هم شکر اندر شکر اندر شکر اندر شکری	«مولوی»
پ) مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان	از این آیین بی‌دینان، پشیمانی، پشیمانی	«سنایی»
ت) دوستت دارم و دانم که تویی دشمن جانم	از چه با دشمن جانم شده‌ام دوست، ندانم	«عماد خراسانی»
ث) یک پیرهن میان تو با روح بیش نیست	روحي هنوز و روح به پیراهنی هنوز	«مهدی حمیدی شیرازی»
ج) آدمی در عالم خاکی نمی‌آید به دست	عالمی دیگر نباید ساخت وز نو آدمی	«حافظ»
چ) از درد سخن گفتن و از درد شنیدن	با مردم بی‌درد ندانی که چه دردی است	«مهرداد اوستا»
ح) رسیده‌ام به کمالی که جز انالالحق نیست	کمال دار برای من کمال پرست	«محمدعلی بهمنی»

۱۶ تکرار واج و واژه چه تأثیری بر زبان عادی و ادبی می‌گذارد؟

۱۷ در بیت «ابر و باران و من و یار ستاده به وداع / من جدا گریه‌کنان، ابر جدا، یار جدا، کدام مصوّت‌ها آرایه «واج آرایه» را ایجاد کرده‌اند؟

۱۸ شعر زیر را از نظر کاربرد قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع‌ها با شعر «مهر و وفا» (در کتاب فارسی ۱) سروده حافظ، مقایسه کنید.

عاشقم بهار را
رویش ستاره در کویر را
رهنورد رد دشت‌های عاشقی!
پُر ز باده سپیده باد جام تو
ای که چون غزال تشنه،
آب تازه می‌خورد
مزرع دلم ز جاری کلام تو
در غبار کام تو
چاره فسونگران و رهنان
در محاق مرگ، رخ نهفتن است
من که تشنه‌ام زلالی از سپید را
من که جست و جوگرم
سرودهای ناشنیده را،
شعر من که عاشقم
همیشه از تو گفتن است
ای که در بهار سبز نام تو
رسالت گل محمدی
شکفتن است!

۱۹ صامت‌ها و مصوّت‌های مصرع اوّل بیت نخست را مشخص کنید.

نشانید که خوبان به صحرا روند
هر کس شناسند و هر جا روند
حلالست رفتن به صحرا، ولیک
نه انصاف باشد که بی ما روند
(سعدی)

۲۰ متن زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«بدان ای پسر که مردمان تا زنده‌اند از دوستان ناگزیرند که مرد اگر بی‌برادر باشد به که بی‌دوست. از آنکه حکیمی را پرسیدند که دوست بهتر یا برادر، گفت: «برادر نیز، دوست به.»

پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احساس تازه دار و چون دوست نو گیری، پشت بر دوست کهن مکن. دوست همی‌طلب و دوستان کهن را بر جای همی‌دار تا همیشه بسیار دوست داشته باشی و دیگر با مردمانی که با تو به راه دوستی روند و «نیم‌دوست» باشند، نیکویی و سازگاری کن و در هر نیک و بد به ایشان مشفق باش تا چون از تو مردمی ببینند، دوست یکدل شوند.»

الف دو ویژگی زبانی بنویسید.

ب دو ویژگی ادبی بنویسید.

پ لحن و نوع ادبی آن را بنویسید.

ت مهم‌ترین مفهوم متن را از نظر قلمرو فکری بررسی کنید.

پاسخنامه تشریحی

۱

الف) تا / چند / عَ / مَ / زَ / ما / نِ / خُر / دَن
U U U U

تا / زی / ذَ / نُ / تا / زی / یا / نِ / خُر / دَن
U U U

(هفت هجای کوتاه)

ب) دل / بَر / بَ / زَف / ثُ / دَل / شُ / رُ / گان / را / خَ / بَر / نَ / کرد
U U U U U U U

یا / دِ / خَ / ری / فِ / شَه / رُ / زَ / فی / قِ / سَ / قَر / نَ / کرد
U U U U U U U

(چهارده هجای کوتاه)

۲ گزینۀ (الف) - این سه سجع، سجع متوازی هستند. (زبان و روان / توان و گمان / ستایش و نیایش)

۳ گزینۀ «الف»

۴ ۱- پرهیز شاعران از مدح شاهان و انتساب به دربارها و روی آوردن به عرفان و تصوف

۲- ورود حکمت و دانش و اندیشه‌های دینی در شعر این دوره

۵ رایج‌ترین انواع شعر در این دوره حماسی و مدحی و غنایی بود.

۶ مثلاً در اشعار حماسی وزن و آهنگ کوبنده، کوتاه، ضربی و تند است، بار حماسی شعر را غنی‌تر می‌سازد که یعنی وزن و آهنگ با محتوا هماهنگی کامل دارد.

۷ محمد بن زکریای رازی - فردوسی - قرن چهارم

۸ در دورۀ اشکانیان رایج بود و تا اوایل دورۀ ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شد. این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.

۹ الف) ا، و: مصوٰت بلند

ب) ی: مصوٰت بلند

پ) و: صامت / ا: مصوٰت بلند

ت) ی: صامت

ث) و: مصوٰت بلند

۱۰ ۱- کوتاه: صامت + مصوٰت

۲- بلند: الف) صامت + مصوٰت کوتاه + صامت

ب) صامت + مصوٰت بلند

۳- کشیده: الف) صامت + مصوٰت کوتاه + دو صامت

ب) صامت + مصوٰت بلند + یک یا دو صامت

۱۱ الف) «غایت، نهایت»: سجع مطرف

ب) «روایت، حکایت»: سجع متوازی

۱۲ در هیچکدام از ابیات آرایهٔ واژه‌آرایی (تکرار) وجود ندارد.

الف) در این بیت تکرار مصوٰت «ب» وجود دارد.

ب) تکرار حروف صامت «ش»، «ع» در این بیت مشهود است و واج آرایی می‌سازد.

۱۳ الف) ناقص افزایشی

ب) ناقص حرکتی

ج) ناقص اختلافی

د) حروف اصلی - اشتقاق

ه) ناقص اختلافی - ناقص حرکتی

۱۴ سجع مطرف (نیارآمد - انجامد)

۱۵ الف) واژهٔ «دست»

ب) واژه‌های «شکر» و «قمر»

پ) واژه‌های «مسلمان» و «پشیمانی» و «مسلمانی»

- (ت) واژه‌های «دشمن» و «جانم»
- (ث) واژه‌های «روح» و «پیراهن»
- (ج) واژه‌های «آدمی» و «عالم»
- (چ) واژه «درد»
- (ح) واژه «کمال»

۱۶) تکرار واج و واژه در زبان عادی پسندیده نیست. اما در زبان ادبی تکرار بر جاذبه، کشش و گوش‌نوازی سخن می‌افزاید.

۱۷) مصوت‌های «ا» و «ئ»

۱۸) چون شعر سید حسن حسینی، شعر نو است بنابراین تمام مصراع‌ها قافیه ندارد.

فقط شش مصرع قافیه دارد و طول مصراع‌ها برابر نیست.

«جام»، «کلام» و «نام» هم قافیه‌اند.

همچنین: «نهفتن»، «گفتن» و «شکفتن» نیز هم قافیه‌اند. ولی مهر و وفا آخر تمام مصراع‌های زوج قافیه دارد (در بیت اول قافیه در هر دو مصراع وجود دارد) و طول مصراع‌ها برابر است.

۱۹) واژه‌های مصراع اول را می‌نویسیم سپس به صورت هجایی و مشخص کردن واج‌ها

ن: ن (صامت) + - (مصوت کوتاه) }
 شاید ← ن / شا / ید }
 ش: ش (صامت) + ا (مصوت بلند)
 یدی: (صامت) + - (مصوت کوتاه) + د (صامت) }
 که ← ک: (صامت) + - (مصوت کوتاه)

خ: خ (صامت) + و (مصوت بلند)
 خوبان ← خو / بان }
 بان: ب (صامت) + ا (مصوت بلند) + ن (صامت)

به ← پ: ب (صامت) + - (مصوت کوتاه)

ص: ص (صامت) + - (مصوت کوتاه) + ح (صامت)
 صحرا ← ص: ح / را }
 را: ر (صامت) + ا (مصوت بلند)

ن: ر (صامت) + - (مصوت کوتاه)
 روند ← ر / وند }
 وند: و (صامت) + - (مصوت کوتاه) + ن (صامت) + د (صامت)

۲۰

الف) ۱) کاربرد تاریخی فعل امر «همی طلب» به جای بطلب.

۲) حذف فعل به قرینه: انسان اگر بی‌برادر باشد به که بی‌دوست [باشد].

ب) استفاده از آرایه تضاد (نو و کهن) / استفاده از سجع (زنده‌اند، ناگزیرند)

پ) لحن آن روایی و نوع متن تعلیمی و پندآمیز است.

ت) توجه به دوست و همدلی و مدارا کردن با او